

ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

Κεφάλαιο 1: Από την αγροτική οικονομία στην αστικοποίηση

1. Στόχοι του μαθήματος

- Με το τέλος της διδασκαλίας οι μαθητές να μπορούν:
  - ✓ να αναγνωρίζουν τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας στα πρώτα μετεπαναστατικά χρόνια·
  - ✓ να ερμηνεύουν γιατί η μετάβαση προς την αστικοποίηση υπήρξε αργή και δύσκολη·
  - ✓ να συσχετίζουν δημογραφικά δεδομένα, υποδομές και παραγωγικές δυνατότητες·
  - ✓ να διαβάζουν και να αξιοποιούν πίνακες και κείμενα ως ιστορικά τεκμήρια·
  - ✓ να συμμετέχουν σε συζήτηση για την επίδραση των Ελλήνων της διασποράς.

2. Προσανατολισμός – Εισαγωγή (5')

- Ο/Η διδάσκων/ουσα θέτει μια απλή, καθημερινή ερώτηση: «*Τί χρειάζεται μια πόλη για να αναπτυχθεί;*» (Απαντήσεις μαθητών: πληθυσμός, δουλειές, δρόμοι, εμπόριο, υπηρεσίες.)
- Ο/Η διδάσκων/ουσα σημειώνει σύντομα στον πίνακα τους παράγοντες και εξηγεί ότι τον 19ο αιώνα η Ελλάδα δεν διέθετε τίποτε από αυτά σε επαρκή βαθμό. Έτσι οδηγεί ομαλά στο ιστορικό πρόβλημα του κεφαλαίου.

3. Διερεύνηση βασικών εννοιών (10')

- Ο/Η διδάσκων/ουσα αξιοποιεί μικρά αποσπάσματα του βιβλίου (σελ. 10-12) και δείχνει στους μαθητές πώς:
  - ✓ η γεωργία με παλιές τεχνικές,
  - ✓ η περιορισμένη γη,
  - ✓ η χαμηλή παραγωγικότητα,
  - ✓ και η μικρή εσωτερική αγορά

▶ συνθέτουν μια οικονομία που δεν παράγει πλεονάσματα.
- Οι μαθητές απαντούν σύντομα σε ερωτήματα κατανόησης:
  - ✓ «*Τί σημαίνει παραγωγικό πλεόνασμα;*»
  - ✓ «*Γιατί η μικρή εσωτερική αγορά εμποδίζει την ανάπτυξη πόλεων;*»
- Ο/Η διδάσκων/ουσα διορθώνει όπου χρειάζεται και εμπλουτίζει με μικρά παραδείγματα.

4. Ανάλυση ποσοτικής πηγής – Πίνακας (10')

- Προβάλλεται/διανέμεται ο Πίνακας 1. “Εξέλιξη της έκτασης και του πληθυσμού της Ελλάδας (1838-1936)” (σελ. 13).
- Οι μαθητές εντοπίζουν:
  - ✓ τη σταδιακή άνοδο του πληθυσμού,
  - ✓ τη σχεδόν στάσιμη έκταση ως το 1881,
  - ✓ την πίεση που δημιουργεί η αύξηση κατοίκων σε μια οικονομία χαμηλών επιδόσεων.
- Μικρή συζήτηση: «*Η αύξηση του πληθυσμού οδηγεί πάντα σε ανάπτυξη; Πότε όχι;*»
- Ο/Η διδάσκων/ουσα συνδέει το εύρημα με το πορτρέτο της φτωχής Ελλάδας στην κειμενική πηγή του Pierre A. Moraitinis [σελ. 11].

5. Ανάλυση κειμενικής πηγής – Pierre A. Moraitinis [σελ. 11] (10')

- Ο/Η διδάσκων/ουσα διαβάζει ένα μικρό, περιγραφικό απόσπασμα.
- Συζήτηση στην τάξη:
  - ✓ Ποιες δυσκολίες περιγράφει;
  - ✓ Πώς εξηγεί την αργή αστικοποίηση;
  - ✓ Ποια στοιχεία ενισχύουν όσα είδαμε στον πίνακα;
- Οι μαθητές γράφουν τρεις φράσεις για το τι τους έκανε μεγαλύτερη εντύπωση.
- Ο/Η διδάσκων/ουσα συγκεντρώνει τις ιδέες και τις συνθέτει σε μία συνολική εικόνα.

6. Ο ρόλος των Ελλήνων του εξωτερικού (5')

- Ο διδάσκων θέτει το ερώτημα: «*Αν η Ελλάδα είχε λίγες δυνατότητες, πώς ενισχύθηκε η οικονομία της;*»
- Σύντομη καθοδηγούμενη συζήτηση:
  - ✓ δράση εμπορικών οίκων,
  - ✓ ναυτιλία και διεθνείς διασυνδέσεις,
  - ✓ μεταφορά κεφαλαίων,
  - ✓ ίδρυση τραπεζών και σχολείων.
- Ο/Η διδάσκων/ουσα αναδεικνύει την ιδιαιτερότητα της νεοελληνικής οικονομικής ιστορίας: το εξωτερικό ενίσχυσε συχνά το εσωτερικό.

7. Σύνθεση – Κλείσιμο (5')

- Ο/Η διδάσκων/ουσα ζητά από τους μαθητές να αποτυπώσουν σε μία πρόταση «ποιο ήταν το βασικό εμπόδιο για την αστικοποίηση τον 19ο αιώνα».
- Η συζήτηση κλείνει με ένα ήρεμο συμπέρασμα: «*Η Ελλάδα του 19ου αιώνα πάλεψε να μεταβεί σε μια νεότερη οικονομία με περιορισμένα μέσα. Η αστικοποίηση δεν ήταν αυτονόητη: ήταν μια αργή, συχνά επίπονη διαδικασία.*»
- Αυτό επιτρέπει στους μαθητές να συνδέσουν ποσοτικά δεδομένα, εμπειρικές περιγραφές και ιστορική ερμηνεία.